

Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita	sociálních studií
Fakulta	Sociologie
Obor řízení	PhDr. Jaromír Volek, Ph.D.
Uchazeč	Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií
Pracoviště uchazeče	Čeští žurnalisté v post-transformační etapě
Habilitační práce (název)	Doc. Karel B. Müller
Oponent	KPOL FMV VŠE
Pracoviště oponenta	

Text posudku (rozsah dle zvážení oponenta) ...

Musím zdůraznit, že mé hodnocení je jistě ovlivněno moji vlastní diskursivní omezeností, a že můj badatelský styl i vkus byl doposud formován především politickou filosofií, politologií a teoretickou sociologií. Zásadní nedostatek habilitačního spisu vidím v závažných formálních nedostatecích, méně závažné nedostatky spatřuji ve slabé provázanosti koncepční a empirické analýzy a v určité pojmové neukázněnosti argumentace. Drobné metodologické výhrady mám také k analýze rozhovorů.

K hlavnímu formálnímu nedostatku habilitační práce. Práce postrádá standardní Úvod i Závěr, což z ní v mých očích dělá badatelské torzo, do kterého je čtenář vržen bez mapy a kompasu. Úvod sice formálně neabsentuje, má však esejistický charakter, je plný obecných tvrzení a literárně květnatých formulací, mezi kterými jsem marně hledal vymezení cílů, výzkumných otázek, hypotéz, metody a postupu prací. Formální Závěr práce jsem pak v textu nenašel vůbec. Tento formální deficit zásadně komplikuje porozumění a orientaci v textu. Musím se přiznat, že jsem v některých pasážích tápal, co se vlastně autor momentálně snaží prokázat, kam směřuje, co se snaží tu či onde obhájit. O metodě jsem se nakonec dozvěděl v příloze textu (budiž, ale je to velmi nestandardní). V Úvodu práce není také nic řečeno o základním časovém rámování analýzy, nenašel jsem zde vymezení klíčového (a v názvu samém užitého) pojmu *post-transformační*, což zásadním způsobem čtenáře desorientuje a snižuje důvěryhodnost textu. Resignovat na takto základní formální náležitosti habilitačního spisu, jakožto práce prokazující odbornou, tedy badatelskou i pedagogickou způsobilost, velmi poškozují jeho kvalitu.

K teoretické analýze. Text je místy pojmově (koncepčně) přetížen, argumentace má tendenci sklouzávat k vršení pojmů (teorií), aniž by tyto byly náležitě interpretovány a produktivněji aplikovány. Tak například využití konceptu *reflexivní modernizace*. V textu se dočteme, že „moderní společnost charakterizuje permanentní promýšlení a nové uspořádávání sociálních vztahů, které reaguje na vstupy nových informací, a spouští to, co Giddens (*ibid*) označuje jako reflexivní modernizaci. Ta činí z každodennosti životní svět, kde není nic jisté či chráněné před zpochybněním, ani samotný rozum“ (s. 62), nebo že „profesní identita v té podobě, jak se zformovala v západní Evropě po druhé světové válce... se postupně rozpadá v procesu reflexivní modernizace“ (s. 115), nebo že „Žurnalisté jsou nejen prototypickými spouštěči mechanismu reflexivní modernizace“ (s. 201). Pojem *reflexivní modernizace* se v argumentaci scvrkl na metaforu jakési postmoderní těkavé interaktivní neurčitosti a nejistoty. Nemám nic proti autorskému přivlastňování teoretických konceptů, jejich kreativním fúzím či synkrezím, ale zde se jedná o vyprázdnění tohoto Giddensova konceptu, navíc pojem je používán spíše v opačném významu, než jaký mu přisuzuje

Giddens, který interpretuje stav reflexivní modernity jako kognitivně i institucionálně lépe – než stav (jednoduché) modernity – vybaven k tomu, abychom dokázali zvládat rizikové důsledky sociálních, politických a technologických změn současnosti.

Podobně neurčité a zavádějící se mi jeví užití konceptu *ontologického bezpečí* (OB). Autorovo tvrzení, že „*Moderní společnost tak potřebuje média proto, aby udržovala a formovala společenský řád jako základní předpoklad ontologického bezpečí majoritní populace*“, zní možná zajímavě, avšak pro čtenáře obeznámeného s konceptem OB ne příliš smysluplně. Pojem OB není náležitě konceptualizován a je posunut do zcela jiného kontextu, než v jakém o něm uvažuje Giddens. Další věta sice podává jedno-větné vymezení, sice že OB „*můžeme chápat jako důvěru jedinců v trvalost vlastní identity, ve stabilitu materiálního a sociálního prostředí, včetně vlastního jednání (Giddens, 1990)*“, jenže dále v textu se hovoří o OB veřejnosti, či majoritní společnosti, ačkoli jde o pojem z kontextu vývojové psychologie. Tento původně Eriksonův pojem se vztahuje k procesům primární socializace jedince a Giddens ho využívá ve své koncepční analýze vytváření předpokladů vztahů důvěry. Pro čtenáře, který je obeznámen s konceptem OB, je jeho využití nevhodné a matoucí, pro ostatní čtenáře pravděpodobně také.

K empirické analýze rozhovorů či promluv. Hromadění klastrů jednotlivých promluv nepůsobí dostatečně provázaně s argumentací textu a působí na čtenáře spíše „kvantitativně“. Tato jinak nedocenitelná kvalitativní data by si podle mého soudu zasloužila kvalitnější analytický přístup. Především těsnější interpretační propojení s argumentačními liniemi textu a užití promluv v rámci jednotlivých argumentů.

Text vykazuje množství nepřesností, žurnalismů a zavádějících literárních metafor. Jsem spíše zastáncem stylistické literárnosti badatelské produkce, ale v některých případech byl text i na můj vkus až příliš literární a metaforický. Nadměrná literárnost sice apeluje na estetický prožitek čtenáře, avšak komplikuje či znesnadňuje porozumění. Například formulace typu, že se „*novináři ztrácejí za technologickým potenciálem komunikačních sítí*“ (s. 161) nebo že „*hledání profesní identity, která nebyla prosta bloudění, jež nezřídka doprovázelo zmatení pojmů*“ (s. 164), či že „*generační procesy představují srdce sociálního metabolismu, jehož fungování formuje sociální změnu*“ (s. 171), které lze považovat za literárně zdařilé a (pro někoho) snad výstižné formulace, mě osobně rušily a komplikovaly porozumění textu.

Text není prost jisté opakující se ledabylosti ve stylistickém, formulačním i formálním ohledu. Co se například myslí „zahraničním tiskem“ či „zahraničními kolegy“? Název práce na úvodní straně neodpovídá názvu uváděnému v záhlaví jednotlivých stran (???). (Předpokládám, že pojmy *novináři* a *žurnalisté* označují stejnou skupinu osob). Bez dalšího vysvětlení jsou uváděny pojmy *druhá modernita*, *pozdní modernita*. Myslí se tím to samé nebo ne?

Jak již bylo napsáno, jsem si vědom svých specifických diskursivních i zkušenostních omezení, avšak ve své předchozí oponentské praxi (co se hodnocení úspěšných habilitačních prací týče), jsem se dosud neseťkal s prací, která by vykazovala formát předložené habilitační práce kolegy Volka. Je možné, že hrubé formální nedostatky byly způsobeny spěšností kompletace habilitační práce, nebo specifickými administrativními kritérii FSS MU. Jiné vysvětlení mne nenapadá. Pokud jde o předložený habilitační spis, musím s lítostí konstatovat, že dle mého mínění **nesplňuje formální požadavky** standardně kladené na habilitační práce v jakémkoli sociálně vědním oboru, a to z formálních důvodů, které jsem uvedl výše.

Na druhou stranu je třeba konstatovat, že práce vykazuje řadu pozitiv. Především bohatý a velmi zajímavý empirický materiál, který autor dokázal nashromáždit i smysluplně interpretovat v rámci jednoho badatelského korpusu, a ačkoli jednotlivé roviny analýzy nepůsobí příliš utaženě, přeci jen tvoří habilitační práce jednotný celek. Práce navíc zpracovává velmi důležité téma, které je součástí otázky po udržitelnosti demokracie

v českém kontextu. Práce tak nepochybně přispívá k našemu porozumění předpokladů udržitelnosti liberální demokracie a i přes jistou neurčitost při práci s pojmy je zřejmé, že habilitační práce má velmi dobré koncepční zajištění, který navíc vykazuje příkladnou míru interdisciplinarity. Není tedy pochyb o tom, že kolega Volek je zralá a inspirativní badatelská osobnost, která je nepochybným přínosem pro sociálně vědní výzkum masmédií a veřejné sféry obecně. Kolega Volek je uznávaným a osvědčeným vědcem s množstvím úctyhodných výstupů, s nepochybnými zásluhami i výbornou orientací v sociálně vědní problematice.
Souhlasím s tím, aby mu byl udělen titul docent.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvážení oponenta) ...

Jaké jsou hlavní cíle a jaké jsou hlavní závěry vaší habilitační práce?

V jakém smyslu představují novináři či média aktéry či instituce podporující procesy tzv. reflexivní modernizaci?

Jak zdůvodníte tvrzení, že média jsou garanty tzv. ontologického bezpečí majoritní populace?

Závěr

Habilitační práce Jaromíra Volka “**Čeští žurnalisté v post-transformační etapě**“ však podle mého soudu bohužel *nesplňuje* požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Sociologie.

V 30. 1. dne ve Vítkovcích

podpis